

Výstava Ptáček v kleci probíhá v pražské Trafo Gallery.

FOTO: TOMÁŠ RASL Jakub Janovský u svého díla Houpačka.

Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají, říká se. Může jít o pomyslné vábení zvířete do pasti nebo metaforu milostného vztahu.

Podle malíře Jakuba Janovského jsme ale ptáčky v klecích tak trochu všichni. Výstava Ptáček v kleci je komplexní a snovou výpravou do krajiny dětství, v pražské Trafo Gallery potrvá do 29. října.

Rodinu nebo místo narození si nevybíráme, podobné danosti přesto rámuji naše životy, formují strachy a úzkosti. „Když mi bylo kolem dvanácti let, měl jsem hroznou paniku z toho, že nám někdo vlezle do bytu,“ vrací se devětatřicetiletý Janovský do rané puberty, kdy s matkou a mladšími sourozenci bydleli v přízemí panelového domu v Jihlavě.

Žádné dílo jménem Ptáček v kleci v Trafo Gallery nevisí, přehlídka místo toho hraje nejistotou v zastřených barvách a strachy ukrytými kdesi hluboko uvnitř. K vidění jsou k smrti znuděné děti i zacyklené dětské hry. „U pradědy jsem našel sekýrku na homole cukru. Když se od nás odstěhoval otec a já zůstal nejstarším klukem v domácnosti, spával jsem s ním pod polštářem. Měl jsem pocit, že mám za mámu a dva sourozence zodpovědnost,“ přemýšlí Janovský nad „klecemi“, jež formovaly jeho život i výtvarný jazyk.

„Kdyby někdo přišel, abych ho mohl sejmout,“ dodává k sekýrce, zatímco

Stará paneláková kuchyň, ochozené bačkory, radiátor, sídlištní dětské hřiště. Jakub Janovský vystavuje vzpomínky odlité z betonu.

Vzpomínky na socialistické dětství

stojíme uprostřed galerie, již přetvořil ve svět spletený ze snů a zastřených vzpomínek.

Během rozpomínání na život v přízemí paneláku vyplouvá na povrch jeden z vizuálních projevů raných 90. let – podomácku zabezpečené balkony. Když je „bytaři“ začali využívat coby žebříky, mříže se rozrostly i do druhých pater a výš.

„Zajedte si třeba na sídliště Lehovec, tamní mříže jsou geniální ukázkou na kolena vyrobené architektury. Některé odkazují na bruselské Expo 58, některé jsou typizované, většinu si ale lidé posvažovali sami a po známých,“ upomíná Janovský na lidovou tvořivost, již lidé dobrovolně přetvářeli svá obydlí v zamřížované klece.

Kovová mříž dominuje i největší instalaci v Trafo Gallery, železobetonovému kolosu jménem Houpačka. Rameno houpačky umělec prostrčil skrz masivní železný plot, na každém konci sedí dítě v kapuci a bez tváře. „Za naším barákem stála školka obehnaná velikánským plotem. Chtěli jsme se dostat dovnitř a užívat si na hřišti i mimo dobu, kdy to bylo povoleno,“ vzpomíná Janovský, jak začal vnímat existenci neprostopných bariér.

MLČENÍ BETONOVÝCH DĚTÍ

Hlavní sál galerie plotem rozčlenil na dva světy – železná mříž symbolicky ohraničuje prostor, do nějž je vstup

zapovězen. V Trafo Gallery je pouze na divákovu, na jakou stranu plotu si stoupne. Betonové děti vypadají, že mlčí, stačí jim koordinovat pohyby a houpat se.

Janovský přiznává, že mu představa Houpačky ležela v hlavě od doby, co na internetu našel ilustraci hřiště komentující stavbu plotu na americko-mexické hranici. „Došlo mi, že takový výjev může rezonovat i v tuzemském kontextu. Když zůstanu u politiky, můžeme se bavit o železné oponě,“ upomíná, že velká část jeho díla se vztahuje k druhé polovině 80. let. Mnohem víc ho ale zajímá vytyčení zakázaného prostoru.

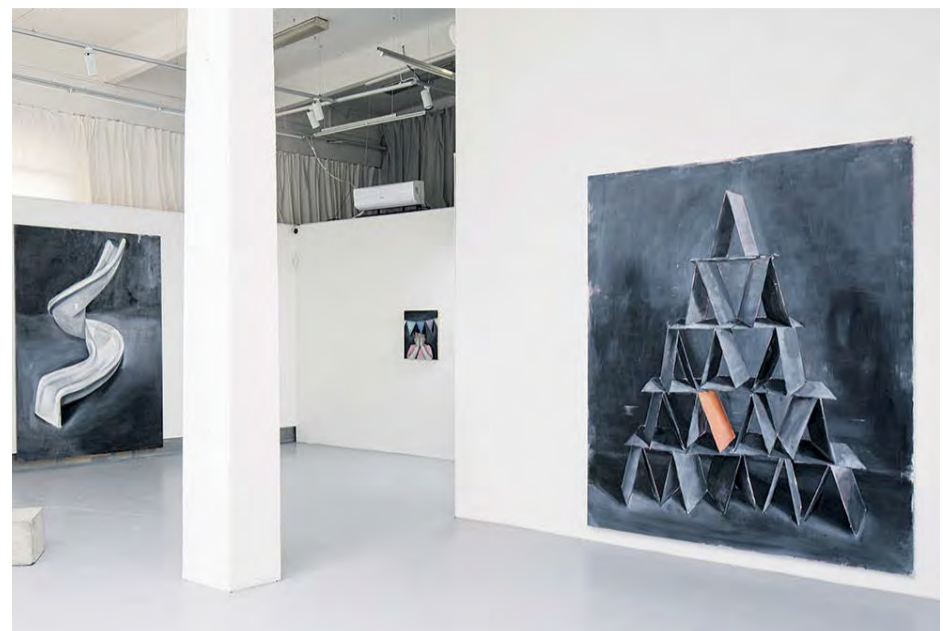
Sílu Houpačky umocňuje nesmlouvavé provedení. Původně digi-

„Chtěli jsme se dostat dovnitř a užívat si na hřišti i mimo dobu, kdy to bylo povoleno.“

KULTURA

FOTO: TOMÁŠ RASL

Z expozice v Trafo Gallery.

FOTO: TOMÁŠ RASL

Jakub Janovský je malíř i sochař.

FOTO: TOMÁŠ RASL

tální – tedy nehmotné – meme Janovský volně převedl do tři čtvrtě tuny betonu a železa.

Jihlavský rodák patří mezi málo tuzemských umělců, kteří zvládají obraz i sochu se stejnou elegancí. S plastikou přitom začal soustředěně pracovat až před loňskou výstavou Betonová zahrada v Alšově jihočeské galerii.

Dlouho v něm sílil pocit, že by postavy z jeho obrazů měly sestoupit do prostoru, naplno využít potenciál výstavních prostor i divákovu fantazii. Komunikovat s dalšími díly. Začal jako sochař samouk, nyní plastikám věnuje stejně energie jako obrazům a k výstavě vydává v limitovaném nákladu 150 kusů katalog plastik v podobě leporela.

Zatímco obrazy občas rád táhne hrubými štětcí, jeho plastiky jsou jemné, vyvedené v hladkém betonu a detailech. Například mikiny houpačících se dětí odlil ze skutečných textilií. „To bylo hrozný shánět,“ vzpomíná, jak obcházel dětské second handy. Janovského výstavy tak stále věrněji připomínají dětská hřiště z éry socialismu, která jsou jednou z důležitých kulís jeho díla.

Jeho sochy nemusí vážit k tuně, aby fungovaly. Svěže působí například miniatura domu na kolečkách. „Už dlouho jsem chtěl udělat něco mezi kontejnerem na odpad a mobilheimem,“ říká, zatímco s betonovým domem točí na šedivé podlaze. Domek zapar-

koval v menším sálu, který obsahuje introvertnější díla. Místo figur plát na nesou kompozice z objektů, které lidé pouze sestavili. Na zemi leží socha dvou vysokých holin zasunutých do sebe, na první pohled připomínají polovinu svastiky. „Samozřejmě mě to také napadlo, ale je to inspirované holinami, ve kterých děda pracoval na zahradě. Takhle úspěšně si je skládal do vysoké plechové skříňky. Ten tvar mi vždycky přišel geniální.“

GENERACE PAVLAČOVÝCH UMĚLCŮ

Jakub Janovský se do Trafo Gallery vrací po sedmi letech. Jde přitom o instituci, která ho v mnohém utvářela. Původní Trafačka fungovala v budovách vysloužilé trafostanice a elektrorozvodny ČKD v pražské Libni. V roce 2006 zde nejdříve vznikla syrová výstavní hala, galerie se organicky rozrostla v centrum alternativní a současné kultury. Janovský zde nejdříve obsadil ateliér.

Když v roce 2009 dokončil studia na pražské Akademii výtvarných umění v ateliéru kresby profesorky Jitky Svobodové, do domu, jehož rytmus určovaly pavlače, se nastěhoval. „Člověk potkával sousedy, i když nechtěl. Bydleli jsme v krcalcích, před dveřmi to žilo a spousta lidí si k sobě našlo cestu,“ vzpomíná, jak srostl s mladou generací pražských umělců, již je dnes výraznou součástí. „Ale nebudeme si nic nalhávat, někteří se

taky vyložené srali,“ dodává s úsměvem. Zpětně přiznává, že v živelném prostředí bylo složité najít soustředění na práci, když ale dnes jde kolem, cítí smutek.

I proto, že zde začal tvarovat svůj výtvarný jazyk, když prolézal opuštěné fabriky a maloval v demoličních výměrech industriálních Vysočan.

Místo Trafačky dnes stojí nevzhledný blok domů, který díky výrazným žlutým rámcům kolem oken připomíná titulní strany magazínu National Geographic. „Je to paskvil. Chybí mi hospoda U Bobra. Na Trafače vůbec nehrálo roli, že jsi neměl peníze. Zažil jsem tam spoustu věcí, které bych nikdy neměnil.“

Když byla budova v roce 2014 stržena, jádro komunity se přesunulo do Holešovické tržnice a založilo Trafo Gallery. Tamní působení otevřeli kolektivní výstavou Zmrtvýchvstání, první sólo výstavu zde měl právě Janovský. Nyní začínají být prostory umělcům těsné a výstava Ptáček v kleci má doslov v podobě čtyř osobních obrazů v nedalekých Jatkách 78.

„Sem jsem se přestěhoval po konci Trafačky. Do bytu 1+1,“ říká Janovský před velkorysým obrazem schodiště činžovního domu. Přestože jde o interiér, působí jako zasněžená krajina, vyšisovaná černobílá fotografie nebo vzpomínka. Na patře jsou dvoje dveře, Janovský postupně dostal klíče od obou. „Nejdříve jsme s Evou bydleli v čísle 17, byt vedle byl dlouho práz-

ný. Dveře od osmnáctky jsem nechal otevřené, vychází z nich světlo. Když jsem obraz dokončoval, majitel těch bytů zemřel na covid. V osmnáctce přitom strávil dětství a kus života,“ líčí příběhy, které samotné plátno zatajuje.

Do „osmnáctky“ se časem s manželkou Evou nastěhovali a za snížené nájemné ji postupně rekonstruovali. Osobní podtóny nesou i plátna na protější stěně. Jmenují se Kakao a Rukavice, dětské postavy mají výjimečně tváře. Kluk sedící s hrnkem u stolu je autor, dívka s rukavicí jako Mickey Mouse je jeho sestra Markéta.

„Stará paneláková kuchyň, ohozené bačkory, plastové židle s podsedáky, radiátor, to všechno je reálné. Tady jen chybí okno, nechtělo se mi malovat,“ jezdí Janovský prstem před plátny. Namaloval je podle fotek z rodinného alba, o snovou atmosféru ale nepřišly. Předlohy od sebe dělí příbližně dekáda, v tandemu přesto fungují skvěle. „Ségra tu rukavicí dostala, když jí bylo asi pět? Takže to může být rok 1998. Mně jsou tady asi čtyři, takže je to focené za ‚totáče‘. Rukavicí jsem hned poslal ségře, měla radost,“ vrací se Janovský na jihlavské sídliště, kde před víc jak třiceti lety začal vznikat koncept výstavy Ptáček v kleci.

ONDŘEJ HORÁK
hudební publicista

„Je to inspirované holinami, ve kterých děda pracoval na zahradě. Takhle úspěšně si je skládal do vysoké plechové skříňky. Ten tvar mi vždycky přišel geniální.“